

**ΤΟ ΕΓΚΩΜΙΟ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ
ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΠΑΛΑΜΑ ΣΤΟΝ
ΑΓΙΟ ΔΗΜΗΤΡΙΟ ΤΟΝ ΜΥΡΟΒΛΥΤΗ**

Μακαριστού Αρχιμ. Εφραίμ Ξηροποταμηνού

«Εμοί δε λίαν επιμήθησαν οι φίλοι σου ο θεός, λίαν

εκραταιώθησαν αι αρχαί αυτών».

Με αυτόν τον στίχον του Δαβίδ αρχίζει ο εν Αγίοις Πατήρ ημών Γρηγόριος ο Παλαμάς το εγκώμιό του στον Μυροβλύτη άγιο, που σαν Μεγαλομάρτυς ανήκει και αυτός στις «αρχές», δηλαδή στην ηγεσία των Αγίων και Φίλων του Θεού.

«Εγώ με πολλή τιμή περιβάλλω τους φίλους σου, θεέ μου, μεγάλη εξουσία και παρρησία έχουν εκείνοι που προεξάρχουν μεταξύ τους», θα λέγαμε κι εμείς σήμερα, δίνοντας όμως στα ίδια αυτά λόγια του Προφητάνακτος πολύ πιο ευρύ περιεχόμενο. Διότι για μάς Φίλοι του Θεού είναι και οι δύο Άγιοι, και ο εγκωμιάζων και ο εγκωμιαζόμενος, αλλά ακόμη και οι φίλοι των Φίλων του Θεού, ο φιλάγιος και Παναγιώτατος Ποιμενάρχης κύριος Παντελεήμων με το ευλαβές του ποιόνιο, που με τον θείο ζήλο τους για την τιμή και τον έπαινο των όντως μεγάλων Αγίων της Αποστολικής Μητροπόλεως δεν παύουν από του να επισύρουν άθελα επάνω τους τον δίκαιο έπαινο και την αγάπη της στρατευόμενης αλλά και της θριαμβευούσης Εκκλησίας του Χριστού.

Ο λόγος του Αγίου Γρηγορίου του Παλαμά, τον οποίο πρέπει σήμερα να παρουσιάσουμε ανταποκρινόμενοι σε τιμητική πρόσκληση του Παναγιωτάτου, πρέπει, σύμφωνα με εσωτερικά τεκμήρια, να εκφωνήθηκε από τον Άγιο σε ένα από τα έτη της αρχιερατείας του στη Θεσσαλονίκη, κατά την ημέρα της εορτής του Αγίου Δημητρίου και μάλιστα μετά το Ευαγγέλιο της πανηγυρικής Θείας Λειτουργίας μέσα στον πάνσεπτο τούτο ναό, και αποτελεί άριστο δείγμα του εορταστικού εγκωμιαστικού λόγου, στο οποίο ανήκει.

«Ο μεν πόθος μάς παρακινεί να μιλήσουμε ανάλογα με τη δύναμή μας, και η περίσταση απαιτεί τον επίκαιρο λόγο, και το οφειλόμενο χρέος βιάζοντας μας δεν μάς αφήνει να θαυμάσουμε άνευ λόγων το υπέρ λόγον μεγαλείο του Μάρτυρος», λέγει κάπου στην αρχή του λόγου του ο Άγιος.

Η μακρά παράδοσις του εορτασμού της μνήμης του Αγίου Δημητρίου στην Θεσσαλονίκη φαίνεται ότι είχε δημιουργήσει ένα ιδιαίτερο τυπικό, το οποίο ε γνώριζε καλά ο Άγιος Γρηγόριος, μια και είχε ζήσει αρκετό διάστημα σ' αυτήν, ακόμη και πριν αρχιερατεύσει. Αυτό το τυπικό φαίνεται ότι καθόριζε το περιεχόμενο της

ομιλίας του, και αυτό τον κάνει να αισθάνεται λίγο περιορισμένος.

Θα ήθελε ίσως, παίρνοντας μόνον αφορμή από τον Μάρτυρα, να επιμείνει σε πνευματικά θέματα, όμως είναι υποχρεωμένος να αναφέρει, όπως κάθε χρόνο, τα απαραίτητα, μα πασίγνωστα πια μαρτυρολογικά στοιχεία, πράγμα που τον κάνει να σκεφθεί λίγο και την δυνατότητα της σιωπής.

Τελικά όμως, όπως φαίνεται στην συνέχεια, καταφέρνει να τα συγκεράσει όλα, και αγιολογία και ηθική διδασκαλία και θεολογία και ρητορεία και ερμηνευτική, σε έναν αριστοτεχνικό εγκωμιαστικό λόγο, απόλυτα ισορροπημένο και απαλλαγμένο από το πολύ σύνηθες σε τέτοια έργα στοιχείο της υπερβολής.

Θα ήταν μάταιο, νομίζουμε, μέσα στα πλαίσια μιας σύντομης ομιλίας να επιχειρήσουμε να παρουσιάσουμε έστω και εν περιλήψει ολόκληρο τον ειρμό και το περιεχόμενο του λόγου. Όσο για λογοτεχνική ανάλυση και αξιολόγηση, που οπωσδήποτε ξεφεύγει τις δυνατότητες μας, αρκούμεθα να εκφράσουμε ευλαβικά το θαυμασμό μας για τα «κάλλη του φθέγματος» του θείου Γρηγορίου του Παλαμά που του προσετέθησαν από τη θεία Πρόνοια, για να διατυπώσει επάξια «τα βάθη του Πνεύματος» που «εξεζήτησε» και αυτός, όπως ακριβώς και ο συνώνυμος του θεολόγος. Ας μάς επιτραπεί λοιπόν να μεταφέρουμε κατ' εκλογήν ορισμένες μόνο από τις βασικές τοποθετήσεις του λόγου παρατρέχοντας τα πάμπολλα ευρήματα και τούς βιβλικούς παραλληλισμούς, που ίσως μόνο μια δόκιμη μετάφραση θα μπορούσε να αποδώσει.

Ήδη εκ προοιμίων, αλλά και πολύ συχνά στη μετέπειτα ροή του λόγου, ο Άγιος Γρηγόριος επιμένει στα πολλαπλά χαρίσματα της αγιότητας του Δημητρίου. Η μετά ευχαριστίας αποστέρηση της κατά κόσμον ευτυχίας και δόξης τον κατατάσσουν μεταξύ των δικαίων, με τους οποίους όμως συγκρινόμενος –και μάλιστα με τον Ιώβ– βρίσκεται πολύ ανώτερος. Αξιώθηκε και προφητικής χάριτος, όπως φαίνεται από τους λόγους του προς το Νέστορα, που ευλαβικά μάς διέσωσε η παράδοση: «Και τον Λυαίον νικήσεις και υπέρ Χριστού μαρτυρήσεις». Η προ του μαρτυρίου

Ιεραποστολική του δράσις στη Θεσσαλονίκη από την επίσημη μάλιστα θέση του υπάτου, αλλά και η μετά θάνατον δια των θαυμάτων του Αγίου μεταστροφή ολοκλήρου της πόλεως στο Χριστιανισμό είναι μάρτυρες της αποστολικής χάριτος και αξίας που του εδόθη. Η παρθενία του και η άμεμπτη προ του μαρτυρίου ζωή του τον κατατάσσουν αυτοδικαίως και στις τάξεις των όσιων. Η «σπουδή της σοφίας» και «η περί λόγους παιδεία», που τον κοσμούσαν σαν ανώτατο αξιωματούχο του κράτους, του δίδουν το χρίσμα του διδασκάλου. Μάλιστα στον «ωρατίωνα», τον κοντό εκείνο αγορευτικό μανδύα που φορούσαν στους ώμους οι Ρωμαίοι αξιωματούχοι, και στον υπατικό δακτύλιο του, που μετά το μαρτύριό του άρχισαν να θαυματουργούν στα χέρια του Λούπου, ο Γρηγόριος δεν κρύβει πώς βλέπει κάποιο συμβολισμό της «μυστικώς δεδομένης διδασκαλικής αξίας και προεδρίας». Μόνη η ορατή Ιεροσύνη του λείπει φαίνεται να υπονοεί η φράση: «...μόνος ή πάνυ μετ' ολίγων τα πάντα τελεί». Ιδιαίτερα στο θέμα της παρθενίας του Αγίου Δημητρίου επανέρχεται πολλές φορές ο παρθένος και μοναχός Παλαμάς, το ειδικό όμως αυτό θέμα έχει εξαντλήσει ολόκληρο συνέδριο που διοργανώθηκε μέσα στον Ιερό τούτο χώρο.

Με τη σειρά μας θα λέγαμε πως η συνάντηση αυτή όλων των γνωρισμάτων της αγιότητας σε ένα και το αυτό πρόσωπο είναι χαρακτηριστικό όλων των άλλων Αγίων της Εκκλησίας μας. Και για να μην πάμε πολύ μακριά, ο βίος του ίδιου του μεγάλου Παλαμά, τον αποδεικνύει όχι μόνον όσιο και διδάσκαλο και Ιεράρχη, αλλά και προφήτη και απόστολο και μάρτυρα τη προαιρέσει. επαληθεύεται και πάλι το ότι μόνον ένας μεγάλος μπορεί να καταλάβει και παινέσει επάξια έναν μεγάλο.

Ένα άλλο κεντρικό σημείο του λόγου είναι ο παραλληλισμός του Αγίου Δημητρίου με τον Χριστό, η επισήμανση δηλαδή στο πρόσωπο του Μεγαλομάρτυρος ενός «τύπου Χριστού μετά Χριστόν», αν είναι δυνατόν να λεχθεί κάτι τέτοιο. Το στοιχείο αυτό δεν είναι κάτι καινούριο. Βέβαια για κάθε άγιο ισχύει το του Αποστόλου Παύλου: «Ζω δε ουκέτι εγώ, ζη δε εν εμοί Χριστός». Στον Άγιο Δημήτριο όμως όλα τα βιογραφικά στοιχεία με αφορμή

και αφετηρία τη λόγχευση της πλευράς συντείνουν σε μία όχι μόνο μυστική, αλλά και εξωτερική εξεικόνιση του Χριστού στο πρόσωπό του: Το νεανικό της ηλικίας, η παρθενία, η διδασκαλική δράση που επιστεγάζεται από το εκούσιο μαρτύριο, η τετρωμένη πλευρά που γίνεται πηγή μύρου και ιάσεων, ο εξιλαστικός χαρακτήρας που παίρνει το μαρτύριο του Αγίου υπέρ μιας ολοκλήρου πόλεως είναι στοιχεία που πολύ νωρίς επεσημάνθησαν και ίσως πήραν τις ανάλογες λατρευτικές προεκτάσεις, ενώ μεταγενέστερα επί του αγίου Συμεών αποκρυσταλλώνονται πλέον λειτουργικά και υμνογραφικά σε ακολουθίες και ύμνους σαν αυτούς που ακούγονται ιδιαίτερα κατά τους όρθρους όλης αυτής της εβδομάδος μέσα στον εφέστιο τούτο του Μεγαλομάρτυρος .

Ειδικά, ο Άγιος Γρηγόριος, εκτός από την εφαρμογή ορισμένων χριστολογικών χωρίων και τύπων της Παλαιάς Διαθήκης που κάνει στον Άγιο Δημήτριο, αναφερόμενος και στην πολλαπλή λόγχευση της πλευράς του, την θεωρεί αναπλήρωση των «υστερημάτων των θλίψεων του Χριστού» κατά τον Απόστολο Παύλο, η οποία γίνεται από τους Αγίους υπέρ του Σώματος Του που είναι η Εκκλησία.

«Τελειωθείς εν ολίγω επλήρωσε χρόνους μακρούς». Τα ελάχιστα βιογραφικά στοιχεία του μάρτυρος και το σύντομο μαρτύριό του θέτουν πάντοτε σε δοκιμασία την φιλοπράγμονα διάθεση των περί τα συναξαριακά ενασχολούμενων ευλαβών, όπως ακριβώς και εκείνου του Αγιορείτη ασκητή Βιταλίου, που αναφέρεται στις διηγήσεις των θαυμάτων του Αγίου. Να η απορία του, όπως την συνοψίζει ο αφηγητής του θαύματος Σταυράκιος: «Αφού τόσο σύντομος ήταν ο μαρτυρικός αγώνας του και ακαριαίο το μαρτύριό του και μόνη η πλευρά του επλήγη, τι ήταν αυτό που του προεξένησε την τόση αφθονία των μύρων;» Υπάρχουν πολλοί μάρτυρες που και περισσότερα και δριμύτερα και πιο μακροχρόνια βάσανα υπέμειναν και παρθένοι ήσαν και ίσως να ετελειώθησαν και με λόγχευση της πλευράς κατά μίμησιν του Χριστού. Τι είναι εκείνο που ανέδειξε μεγαλομάρτυρα και οικουμενικό θαυματουργό τον Δημήτριο;

«Επί τω Δημητρίω ακραιφνώς τα πάντα συνέδραμον» σπεύδει να απαντήσει ο ρητορικότατος Σταυράκιος, προτού διηγηθεί το

σχετικό θαύμα που έπεισε τελικά στην πράξη τον Βιτάλιο. Στο σημείο αυτό ο θείος Γρηγόριος αισθάνεται ότι έχει να πει περισσότερα. Και εδώ μόνος αυτός μπορεί να καταλάβει και να ερμηνεύσει τον Μάρτυρα βάσει της δικής του εμπειρίας. Να λοιπόν πώς εξηγεί αυτός εκείνο το «ακραιφνώς» του Σταυρακίου: «Γιατί ούτε στο νου του, λέγει, δεν καταδέχθηκε ποτέ να βάλει (ο Άγιος) κάτι από τα μη θεοσεβή, ούτε ξεκίνησε να κάνει καμιά πράξη όχι θεάρεστη. Αλλά αφού φύλαξε αμίαντη στον εαυτό του τη θεία Χάρη του κατά Χριστόν βαπτίσματος, είχε πάντοτε το θέλημά του σύμφωνο με τον νόμο του Κυρίου». Και λίγο πιο κάτω: «(Ο Δημήτριος) ήταν ωραίος, όχι μόνον κατά τον έξω αισθητό άνθρωπο, αλλά πολύ περισσότερο κατά τον εσωτερικό και αόρατο, τον οποίο βλέποντας ο καρδιογνώστης θεός τόσο αιχμαλωτίσθηκε από το νοερό κάλλος του, ώστε να ευδοκήσει να σκηνώσει μέσα σ' αυτόν και να αποτελέσει ένα πνεύμα με αυτόν, και ξεκινώντας από εκεί να τον κάνει ολόκληρο θείο».

Ο Δημήτριος δηλαδή είχε φθάσει διά της νήψεως ήδη και προ του μαρτυρίου στην τελειότητα και στη θέωση και έτσι, κατά την ανεξερεύνητη βουλή του θεού, δε χρειαζόταν παρά ένα σύντομο μαρτύριο, με το οποίο σαν άλλος πνευματικός στάχυς θα θεριζόταν, για να συναχθεί στις ουράνιες αποθήκες. Τα φοβερά βασανιστήρια από τα όποια έπρεπε να περάσουν άλλοι μάρτυρες υποβασταζόμενοι από την Χάρη του θεού, για να δοκιμασθεί έτσι και να ατσαλωθεί η προαίρεσή τους, δεν χρειαζόταν στον Δημήτριο, γιατί αυτός, όπως λέγει ο θείος Παλαμάς «πριν ή γνώσει το κακόν, έξελέξατο το αγαθόν». Με την νηπτική εργασία, η οποία ήταν θεοδίδακτος, είχε καταστεί τόσο τέλειος κατά την προαίρεση, ώστε ο πειράζων, μη βλέποντας καμιά πιθανότητα επιτυχίας, μετά τον πρώτο ανιχνευτικό πειρασμό του σκορπιού, δεν τόλμησε να επιστρέψει από φόβο μήπως πολλαπλασιάσει τους στεφάνους του Μάρτυρος.

Όλα αυτά βέβαια δεν αναφέρονται επί λέξει στο εγκώμιο και ας μάς συγχωρήσει ο Άγιος Γρηγόριος! Πιστεύουμε όμως πως διερμηνεύουμε εκείνα στα οποία αυτός δεν μπόρεσε να επεκταθεί περιορισμένος από την περίσταση και «σχήμα του λόγου», όπως

λέγει. Στον περίφημο όμως δεύτερο λόγο του στα Εισόδια, που συνέγραψε μέσα στο οικείο περιβάλλον της ησυχίας του Αγίου Όρους, μάς δίνει ένα άλλο πιο εκτεταμένο παράδειγμα αυτού του είδους της «Νηπτικής ερμηνείας».

Εξηγεί δηλαδή ο μύστης της θεοτόκου Γρηγόριος ότι εκείνο που έκανε την Παρθένο άξια να γίνει Μητέρα του Θεού ήταν η τελειότητα της προαιρέσεως της, στην οποία έφθασε διά της νήψεως και της Ιεράς ησυχίας στο διάστημα της παραμονής της μέσα στον Ναό.

«Πολιά δε έστιν φρόνησις άνθρωποις και ηλικία γήρως βίος άκηλίδωτος». Ένα πολύ χαρακτηριστικό γνώρισμα της αγιότητας του Δημητρίου, το οποίο φαίνεται να υπογραμμίζει ιδιαίτερα ο Άγιος Γρηγόριος, είναι το νεαρόν της ηλικίας του. Τον ονομάζει «νεανίαν απαλόν», «νέον έτι κομιδή» και «στεφανίτην έκ ου». Το γεροντικό του φρόνημα όμως τον έκανε διδάσκαλο και εμπνευστή όχι μόνον του Νέστορος, του οποίου την νεότητα και ο ίδιος ο Μαξιμιανός λυπήθηκε αλλά και πάντων των «εύσεβείν αίρουμένων», οι οποίοι ασχέτως ηλικίας κατέφευγαν στην υπόγεια εκείνη στοά, όπου δίδασκε ο Μάρτυς και η οποία γι' αυτό τον λόγο, όπως υποστηρίζει ο Άγιος, έδωσε το όνομα «Καταφυγή» στον ναό της θεοτόκου που αργότερα κτίστηκε επάνω της.

«Αγαθόν ανδρί όταν άρη τον ζυγόν αυτού εκ νεότητος αυτού». Απόδειξη ο Δημήτριος, ο Νέστωρ, ο ίδιος ο Παλαμάς. Η νεότητα έχει λαμπρά παραδείγματα προς μίμηση. Οι μεγαλύτεροι ας μην σπεύδουμε πάντοτε να προδικάζουμε το νεανικό ενθουσιασμό. Χρειάζονται ισχυρά αντίδοτα, για να καταπολεμηθεί η σημερινή γενική δηλητηρίαση. Η αγιότητα, η θυσία, το μαρτύριο είναι τα μόνα ικανά να μεταμορφώσουν τον κόσμο. Η Εκκλησία θεμελιώθηκε με το αίμα του Χριστού πάνω στους τάφους και τα λείψανα των Μαρτύρων. Χωρίς θυσία, αδύνατη η αλλαγή και η μεταμόρφωσις.

Αλλά ας επανέλθουμε στα λόγια του Παλαμά: «Μου έρχεται, λέγει, να πω για τον Δημήτριο εκείνο που λέγει ο θείος Παύλος για τον Χριστό: Αποδεικνύει την αγάπη του σ' εμάς ο Μέγας Δημήτριος με το ότι ενώ ήμασταν ακόμη ασεβείς, αυτός «κατά καιρόν υπέρ

ασεβών απέθανε» , κατά χάριν βέβαια και μίμησιν του Δεσπότη του. Και ολόκληρη η πόλις αύτη «κατηλλάγημεν τω θεώ διά του θανάτου αυτού»

Και συνεχίζει αντιδιαστέλλοντας την πρώην ειδωλολατρική και ασεβή θεσσαλονίκη με το περίφημο κέντρο της Βυζαντινής ευσέβειας που αυτός γνώριζε, τους μεγάλους και περικαλλείς ναούς του, την πολυθρύλητη ευλάβεια των κατοίκων του, τα μύρα και τα θαύματα του Άγιου Δημητρίου που σαν ποταμός πλημμύριζαν την οικουμένη.

Ιερή νοσταλγία καταλαμβάνει την κάθε ευλαβική ψυχή διαβάζοντας αυτές τις γραμμές του θείου Γρηγορίου. Άδειες σήμερα οι μαρμάρινες μυροδόχες λεκάνες στην κρύπη του μαρτυρίου του...

Τα θραυσμένα πήλινα «κουτρούβια» του μύρου, αρχαιολογικά ευρήματα μέσα στις βιτρίνες...

Αποξενωμένος από την θεία λατρεία ο αρχικός χώρος του μαρτυρίου και του τάφου του... Ισχνή η ακοή των θαυμάτων του... Αναμφίβολα, πολλούς Δημητρίους χρειάζεται σήμερα η θεσσαλονίκη, για να την «καταλλάξουν» πάλι με τον θεό. Ένα νέο είδος ειδωλολατρίας την καταδυναστεύει.

Τι φταίει; Ας μάς επιτραπεί λίγη ακόμη αγιολογική φιλοπραγμοσύνη. Γιατί στην Αίγινα, στα νησιά του Ιονίου και άλλου διαλαλούνται καθημερινά τόσα θαύματα; Σε τι υστερεί ο δικός μας άγιος; Η αίτια πρέπει να βρίσκεται σε μας. Εκείνος έκανε και συνεχίζει να κάνει ό,τι υπαγορεύει η αγάπη της θείας ψυχής του διά της υπέρ των θεσσαλονικέων ικεσίας του προς θεόν. Εκείνος επέτυχε να του δοθεί η άδεια να επιστρέψει στους συμπατριώτες του. Μοναχικός μάς περιμένει ώρες ατελείωτες κάθε μέρα στη λάρνακά του να έλθουμε να του εκμυστηρευθούμε ευλαβικά τους πόνους και τα αιτήματά μας. Ο σεπτός ποιμενάρχης κάνει κι αυτός το χρέος του. Ακολουθώντας την προτροπή που κάνει στο τέλος του λόγου του ο εν αγίοις προκάτοχός του Γρηγόριος και μιμούμενος τον επίσης προκάτοχό του Άγιο Συμεών «πολυπλασιάζει» την πανηγύρι στον Μεγαλομάρτυρα και προσπαθεί

με κάθε μέσο να ενισχύσει την ευλάβεια του ποιμνίου του προς αυτόν. Σε μάς απομένει να τον ακολουθήσουμε.

Και διά να καταλήξουμε την ομιλία μας πάλι με τους λόγους του Αγίου Γρηγορίου, ας παρακαλέσουμε να αξιωθούμε, με την προς Θεόν Ικεσία και πρεσβεία του αγίου ένδοξου Μεγαλομάρτυρος Δημητρίου, και «της ατελεύτητου των σωζομένων πανηγύρεως εν ουρανοίς, ης γένοιτο πάντας ημάς επιτυχείν χάριτι και φιλανθρωπία του Κυρίου ημών Ιησού Χριστού, ω πρέπει δόξα, κράτος, τιμή και προσκύνησις συν τώ ανάρχω αυτού Πατρί και τω Παναγίω Πνεύματι νυν και αεί και εις τους αιώνας των αιώνων. Αμήν».

ΑΓΙΟΡΕΙΤΙΚΗ ΜΑΡΤΥΡΙΑ

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΙΣ ΙΕΡΑΣ ΜΟΝΗΣ ΞΗΡΟΠΟΤΑΜΟΥ

ΤΕΥΧΟΣ 5

Σεπτέμβριος – Οκτωβριος 1989

Πηγή κειμένου : impantokratoros.gr